

DAVAMLI İNKİŞAF MƏQSƏDLƏRİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNDƏ DÖVLƏT QULLUĞUNUN ROLU

Rəhimli R.Z.

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının "Dövlət qulluğu
və kadr siyasəti" kafedrasının müdiri,
siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
e-mail: rehimli@yahoo.com*

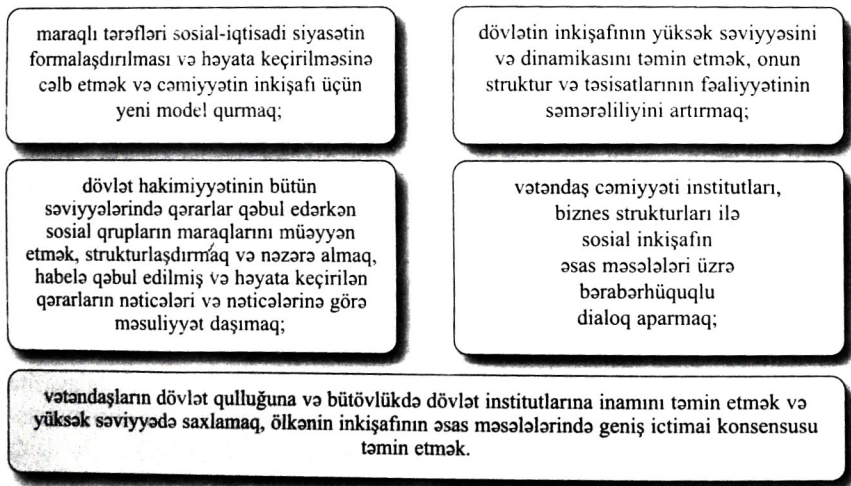
Məqalədə dövlətin davamlı inkişafı problemləri və bu prosesdə peşəkar dövlət qulluğunun rolu araşdırılır. Davamlı inkişaf siyasətinin formalaşması və həyata keçirilməsinin subyektləri haqqında elmi baxışların təhlili əsasında dövlətin və onun təsisatlarının aparıcı rolu əsaslandırılır. Burada əsas diqqət müasir Azərbaycanın dövlət qulluğu institutunun təhlilinə yönəldilmiş, mövcud sahədə islahatların əsas istiqamətləri göstərilmişdir. Müəllif tədqiq olunan sahənin əsas problemlərinin strukturlaşdırılmasına cəhd edir və dövlətin davamlı inkişafı prosesinin dövlət qulluğunun modernləşdirilməsinin nəticələrindən asılı olduğu haqqında əsaslı fikir irəli sürür.

Açar sözlər: *dövlət, dövlət qulluğu, davamlı inkişaf, islahatlar*

Giriş

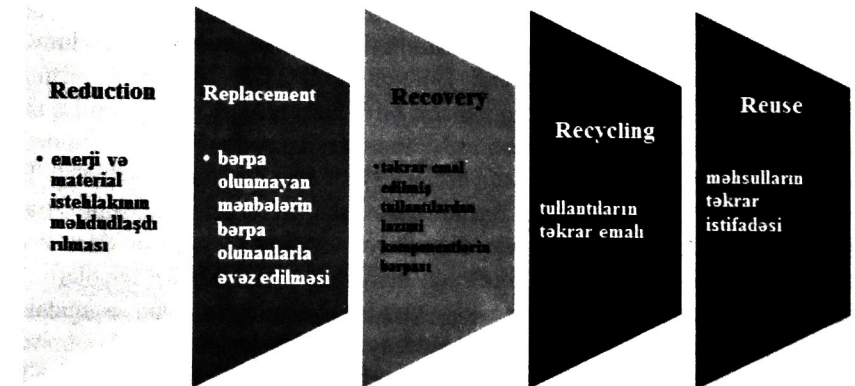
Bu gün dünyada cərəyan edən qlobal çağırışlar şəraitində hər bir ölkə davamlı inkişafın təmin edilməsi üçün müvafiq siyasət həyata keçirir, davamlı inkişaf üçün şəraitin yaradılmasında dövlətin təsiri problemlərini və onun institutlarının rolunu önə çəkir. Bu, ictimai-siyasi həyatın müxtəlif sahələrinin dinamikliyi, dünya miqyasında qüvvələr balansında əhəmiyyətli dəyişikliklər, müasir dövlətlərin üzləşdiyi xeyli sayda yeni çağırış və təhlükələr, iqtisadi inkişafın aşağı səmərəliliyi və real ssenari proqnozlaşdırılması ilə bağlıdır. Davamlı inkişafın təmin edilməsinə həsr olunmuş çoxlu sayda tədqiqat və elmi nəşrlərə baxmayaraq, bu prosesdə dövlətin, dövlət qulluğunun və bilavasitə dövlət qulluqçularının rolu ilə bağlı məsələlər indiyədək tam araşdırılmamışdır. Ümumiyyətlə dövlətin cəmiyyətin iqtisadi-sosial həyatındakı rolu daim siyasi və elmi müzakirələrin mərkəzində olmuşdur. Ekspertlərin fikrincə, davamlı inkişaf konsepsiyası nəzəri modeldir və davamlı inkişafın müəyyən edilmiş postulatlarına nail olmaq üçün heç bir konkret həll və ya alət yoxdur. Hər bir dövlət buna öz imkanları, dövlət idarəçiliyində və sosial-iqtisadi

sahədə həyata keçirdiyi islahatlar yolu ilə nail olmağa çalışır. Bildiyimiz kimi, davamlı inkişaf konsepsiyası təkcə iqtisadiyyatın səviyyəsini xarakterizə etməyə imkan verən iqtisadi altsistemlərin deyil, həm də sabitliyə və rifaha əhəmiyyətli təsir göstərən sosial amillərin vahid və mütərəqqi inkişafını nəzərdə tutur. Dövlət sektorunun inkişafı proqramları arasında dövlət qulluğu institutunda sistemli və struktur dəyişiklikləri xüsusi yer tutur, çünki dövlət qulluqçuları təkcə islahatların obyekt deyil, həm də subyektdir. Dövlət aparatı bütün dövlət sektorunda islahatların həyata keçirilməsinə cavabdehdir və onun fəal iştirakı olmadan islahatların heç biri həyata keçirilə bilməz. Azərbaycanda dövlət idarəetmə sisteminin səmərəli fəaliyyəti üçün nəzərdə tutulan meyarlara nail olmaq üçün dövlət qulluğu institutunun islahatı əsas baza elementi hesab edilir. Dövlət aparatı da təkcə davamlı dəyişikliklərin obyekt deyil, həm də onların fəal subyekti olmalı, adi fəaliyyətdən kənara çıxan bəzən iddialı layihələri işləyib hazırlamalı və onları həyata keçirmək qabiliyyəti olmalı, çevik, innovativ qurum kimi, sosial yeniliklər yaratmalıdır. Eyni zamanda başa düşmək lazımdır ki, dövlət idarəçiliyinin, dövlət qulluğunun keyfiyyəti və səmərəliliyi, dövlət xidmətinin nəticələrindən məmnunluq səviyyəsindən və kumulyativ effekt yarada bilən qarşılıqlı əlaqəli proseslərin sinxron həyata keçirilməsindən asılıdır. Dövlət qulluğu institutunda islahatların əsas istiqaməti vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı və dövlətin möhkəmləndirilməsi maraqları naminə dövlət qulluğunun səmərəliliyinin və keyfiyyətinin köklü şəkildə artırılmasıdır. Bunun üçün rəqabətqabiliyyətli, səmərəli dövlət institutları formalaşdırmaq lazımdır ki, bundan ötrü:

Sxem 1. Səmərəli dövlət institutlarının formalaşdırılması modeli.
Mənbə: Слатенькова М.А. От экономического роста к устойчивому развитию: роль государства. 2013.

Qeyd edək ki, problemin bu cür qoyuluşu onu tələb edir ki, ilk öncə davamlı inkişaf konsepsiyasının həyata keçirilməsində dövlət və cəmiyyətin qarşılıqlı əlaqəsi problemi təhlil edilməlidir. Cəmiyyətin inkişafında dövlətin rolu məsələsinə baxılmalı, davamlı inkişaf konsepsiyasının həyata keçirilməsinin səmərəliliyini ortaya qoyan alətlər toplusu təklif olunmalıdır. Ona görə ki, müasir dünyada inkişafın sosial və ekoloji komponentlərinin pisləşməsi müşahidə olunur, bu özünü terrorizmin, narkomanıyanın, dövlətlərdə siniflərarası gərginliyin artması, gəlirlərin differensiasiyası, atmosfərə atılan tullantıların artması və s. kimi məsələlərdə büruzə verir. Fikrimcə, müasir çağırışlara və sadalanan qlobal sosial və ekoloji problemlərə ən uyğun cavab bəşəriyyətin zaman və resurslarla məhdudlaşmayan uzunmüddətli mövcudluğunu və inkişafını nəzərdə tutan davamlı inkişaf konsepsiyasıdır. Lakin cəmiyyətin inkişafında davamlılığın qurulmasının mərkəzi məsələlərindən biri biosferin ekoloji imkanları çərçivəsində insanın təsərrüfat fəaliyyətinin təşkilidir. Biosferi resurs mənbəyi kimi yox, həyatın fundamental əsası hesab etmək lazımdır, çünki biosfer olmadan sosial-iqtisadi sistemin fəaliyyəti qeyri-mümkündür [8, s.158]. Beləliklə, davamlı inkişaf konsepsiyası ekoloji, sosial və iqtisadi komponent kimi bir-biri ilə əlaqəli üç komponenti özündə ehtiva edir [9, s. 15]. Bu konsepsiya bilavasitə iqtisadi və texnoloji əsaslandırılmaya malikdir, onun mahiyyəti dairəvi iqtisadiyyatın “5 R” adlanan prinsipləri ilə təsvir edilə bilər¹:

Sxem 2. İqtisadiyyatın “5 R” prinsipləri.
<https://greenpeace.ru/blogs/2019/07/08/5r-kak-zhit-po-principu-noi-othodov/>
 (Müraciət vaxtı: 18 mart 2022)

¹ Егорова М. С., Глик П. А. Экономика замкнутого цикла – новый вектор устойчивого развития. / В мире научных открытий, 2014

Davamlı inkişaf məqsədlərinin həyata keçirilməsində dövlətin və dövlət qulluğunun təsiri və rolu problemlərini Qərb alimləri V.Behrens, Q.Brundtland, D.Meadows, A.Peccei, və b. tədqiq etmişlər. Lakin alimlər dövlətin funksiyalarının sosial mahiyyətinə dair konseptual müddəalarla bağlı araşdırmalara, dövlətin ictimailəşməsi, davamlı inkişafı təmin etmək üçün dövlətin və dövlət qulluğunun rolunun ümumi qiymətləndirilməsini, onun spesifik məzmununu, həyata keçirilmə formalarına az müraciət etmişlər. Zənnimcə bunun üçün davamlı inkişaf məqsədlərinin həyata keçirilməsində dövlət və cəmiyyətin qarşılıqlı fəaliyyətinin səmərəli mexanizmlərini müəyyən etmək lazımdır.

Ümumiyyətlə davamlı inkişafdən ötən əsrin səksəninci illərindən başlayaraq aktiv olaraq danışımağa başlamışlar. Bu terminin tarixinə nəzər salsaq görürük ki, davamlı inkişaf ideyası on səkkizinci əsrin əvvəllərində də müzakirə edilirdi. İlk dəfə "davamlı inkişaf" ideyasına 1713-cü ildə Hans Karl fon Karlovitsin nəşr etdirdiyi "Meşə iqtisadiyyatı" adlı kitabında təsadüf edilir². Karlovits qeyd edirdi ki, "iqtisadiyyatı elə qurmalıyıq ki, gələcəkdə qıtlıq problemi ilə üz-üzə qalmayaq". İllər keçsə də alimin qeyd etdiyi fikirlər aktuallığını itirmədi. 1972-ci ildə Stokholmda keçirilən BMT-nin insan və ətraf mühitin qorunması məsələləri üzrə "İnsanla Əhatə Olunmuş Ətraf Mühit" adlı konfransı ekoloji problemləri beynəlxalq gündəmə çıxartdı. Həmin konfransdan sonrakı BMT-nin Ətraf Mühit üzrə Proqramı (UNEP) təsis olundu. 1980-ci ildə Təbii Ehtiyatların Qorunması üzrə Beynəlxalq İttifaq yüz milyonlarla insanın düşdüyü yoxsulluğu aradan qaldırmağa yönəlmiş inkişaf olmadan təbiətin qorunub saxlanılmasının qeyri-mümkünlüyünü təsdiqləyən Ümumdünya Konservasiya Strategiyasını nəşr etdi. 1982-ci ildə BMT Baş Assambleyasının 48-ci plenar iclasında bəşəriyyətin təbiətin bir hissəsi olması və həyatın isə təbii sistemin fasiləsiz fəaliyyətindən asılı olmasını ifadə edən Təbiətin Ümumdünya Xartiyasını qəbul etdi. Bunun ardınca BMT Baş katibinin təşəbbüsü ilə Norveçin Baş naziri Qru Harlem Brundtlandın³ rəhbərliyi ilə yaradılmış Ətraf Mühit və İnkişaf üzrə Beynəlxalq Komissiya tərəfindən 1987-ci ildə dərc edilmiş "Bizim ümumi gələcəyimiz" adlı məruzədə inkişafın cari tələblərinin gələcək nəsillərin ehtiyaclarını riskə atmadan ödənilməsi üçün aşağıdakı arqumentləri önə çəkildi ki, bunlar da gələcəyin ehtiyaclarını ödəmək naminə bugünkü ehtiyacları qurban verməmək, planetimizin kasıb əhalisinin iqtisadi

² Hanns Karl von Karlowitz, Meşə iqtisadiyyatı (bunu Vəhşi ağacların yetişdirilməsi üçün təbii təlimatlar kitabı da adlandırılır) (1713) meşə təsərrüfatına dair ilk əhatəli əsər oldu.

³ 1983-cü ilin dekabr ayında, həkim və Norveçin birinci qadın baş naziri Dr. Gro Harlem Brundtland "dəyişiklik üçün global gündəmə" toxunmaq üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatının komissiyasına sədrlik etməyi xahiş etdi. Brundtland, 1987-ci il tarixli "Bizim Ortaq Gələcəyimiz" adlı buraxılışından bəri "davamlılığın anası" kimi tanınmışdır. Burada "davamlı inkişaf" müəyyən edilmiş və bir çox global təşəbbüslərin əsası olmuşdur.

vəziyyətini yaxşılaşdırmaq, təbii sərvətlərdən qənaətlə istifadə və s. idi. 1992-ci ildə Rio-de-Janeyro şəhərində BMT-nin ətraf mühit və inkişaf məsələlərinə həsr edilmiş "Yer kürəsi sammiti" adlı konfransında "Gündəlik 21" sənədinin qəbulu davamlı inkişafın global çərçivədə konseptual əhəmiyyətini daha da gücləndirdi. Bu genişmiqyaslı sənəddə BMT-nin bütün proqramlarında inkişaf məsələlərinin ətraf mühitin qorunması ilə uyğunlaşdırılması nəzərdən keçirilərək, beynəlxalq ictimaiyyəti növbəti yüzilliyin çağırışlarına hazır olmağa dəvət etdi. Bundan əlavə BMT-nin iştirakı ilə XX əsrin 90-cı illərindən etibarən, ətraf mühitin mühafizəsi və davamlı inkişafa dair bir sıra mühüm beynəlxalq sənədlər qəbul olundu ki, bunlara "Bioloji müxtəliflik haqqında konvensiya"⁴, "İqlim dəyişməsi üzrə BMT Çərçivə Sənədi", "İstixana effekti yaradan qazların emissiyasının məhdudlaşdırılması üzrə Kyoto Protokolu"⁵, "Gündəlik 21" sənədinin birbaşa tövsiyəsi ilə hazırlanmış və 1994-cü ildə Parisdə qəbul edilmiş "Səhrlənməyə qarşı mübarizə haqqında konvensiya" və BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyasının "Orxus Konvensiyası"⁶ misal göstərmək olar. Davamlı inkişaf məqsədləri (Sustainable Development Goals, SDGs) BMT-nin 2015-ci ilin sentyabr ayında keçirilən tarixi sammitində dünya liderləri tərəfindən qəbul edildi və "2030-cu ilədək davamlı inkişaf sahəsində Gündəlik"⁷də əks olunan Davamlı İnkişaf Məqsədləri⁷ (DİM-lər) 1 yanvar 2016-cı il tarixində rəsmi şəkildə qüvvəyə mindi. Məqsədlərdə dünyanın hər bir yerində yoxsulluq və aclığa son qoymaq, qida

⁴ The most significant feature of the 1972 World Heritage Convention is that it links together in a single document the concepts of nature conservation and the preservation of cultural properties. The Convention recognizes the way in which people interact with nature, and the fundamental need to preserve the balance between the two. <http://whc.unesco.org/en/convention>

⁵ Kioto protokolu global istiləşmə və iqlim dəyişikliyi mövzusunda mübarizə aparmağa yönəlik beynəlxalq tək protokoldur. Birləşmiş millətlər iqlim dəyişikliyi çərçivə müqaviləsi içində imzalanıb. Bu protokolu imzalayan ölkələr, karbondioksid və kürəsel isinməyə səbəb olan beş qazın(karbon qazı (CO₂), metan (CH₄), azot oksidi (N₂O), hidrofluorokarbonlar, perfluorokarbonlar, heksaflorid (SF₆)) miqdarını azaltmağa söz veriblər. Protokol, ölkələrin Atmosferə saldıqları Karbon miqdarını 1990 ilindəki səviyyəyə düşürməyi məcbur etmişdir. 1997-ci ildə imzalanan protokol, 2005-ci ildə qüvvəyə minmişdir.

⁶ Orxus Konvensiyası gələcək nəsillər üçün ətraf mühitin mühafizəsi və onun vəziyyətinin yaxşılaşdırılması prosesində ictimaiyyətin və aidiyyəti təşkilatların nümayəndələrinin iştirakını gücləndirmək məqsədilə yaradılmış yeni tip Konvensiyadır. Orada insanların ətraf mühitə dair informasiya əldə etmə, proseslərdə iştirak və ədalət mühakiməsinə müraciət hüquqları göstərilir ki, bu da ətraf mühitə dair məsələlərdə dövlət orqanlarının hesabat verməsi və idarəetmənin şəffaflıq səviyyəsinin yüksəldilməsinə şərait yaradır.

⁷ Цели в области устойчивого развития являются своеобразным призывом к действию, исходящим от всех стран — бедных, богатых и среднеразвитых. Он нацелен на улучшение благосостояния и защиту нашей планеты. Государства признают, что меры по ликвидации бедности должны приниматься параллельно усилиям по наращиванию экономического роста и решению целого ряда вопросов в области образования, здравоохранения, социальной защиты и трудоустройства, а также борьбе с изменением климата и защите окружающей среды. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/>

təhlükəsizliyinə nail olmaq, davamlı kənd təsərrüfatını təbliğ etmək, sağlam həyat tərzini təmin etmək, inklüziv və keyfiyyətli təhsili təmin etmək və inklüziv və davamlı sənayeləşməni və innovasiyanı təbliğ etmək, ölkələrarası və ölkədaxili qeyri-bərabərliyi azaltmaq, şəhərləri və digər insan yaşayış məskənlərini inklüziv, təhlükəsiz, möhkəm və davamlı etmək, davamlı istehlak və istehsal modellərini təmin etmək, iqlim dəyişikliyi və onun təsirlərinə qarşı mübarizə aparmaq üçün təcili addımlar atmaq, su hövzələrini qorumaq və onlardan düzgün istifadə etmək, torpaq degradasiyasının qarşısını almaq və dayandırmaq, o cümlədən biomüxtəliflik itkisini dayandırmaq və s. məsələlər üzv dövlətlər qarşısında vəzifə kimi qoyuldu. “Gündəlik-2030”un icra vəziyyətinin monitorinq və qiymətləndirilməsi ilə əlaqədar BMT-nin Statistika Komissiyasının 48-ci sessiyasında 244 göstəricidən ibarət ilkin qlobal göstəricilər sistemi müəyyən edilmiş və BMT Baş Assambleyasının 90-cı plenar sessiyasının 6 iyul 2017-ci il tarixli qətnaməsi ilə təsdiq edilmişdir. DİM üzrə qlobal göstəricilər sistemi 2025-ci ilədək hər il mütəmadi olaraq dəqiqləşdirilərək BMT-nin Statistika Komissiyasının 56-cı sessiyasında hərtərəfli nəzərdən keçiriləcəkdir. Belə ki, 2020-ci ilin mart ayında baş tutan BMT-nin Statistika Komissiyasının 51-ci sessiyasında İdarələrarası Ekspert Qrupunun təklifi ilə DİM göstəricilərinə dair 36 müxtəlif dəyişiklik edilmişdir. Bunlara 14 mövcud göstərici digərləri ilə əvəzlənmiş, 8 mövcud göstəricinin adında düzəlişlər edilmiş, 8 yeni göstərici əlavə edilmiş, 6 göstərici qlobal göstəricilər sistemindən çıxarılmışdır. Hazırda qlobal göstəricilər sistemində 231 DİM göstəricisi daxildir. Təkrarlanan göstəricilər də daxil olmaqla DİM göstəricilərinin ümumi sayı 247-dir [10].

Azərbaycanda davamlı inkişaf məqsədlərinin həyata keçirilməsində dövlət qulluğunun rolunu qeyd edərkən ilk öncə dövlətin davamlı inkişafını təmin edən dövlət təsisatlarının səmərəli fəaliyyəti və idarəçi kadrların formalaşması məsələsi ön plana çıxır. Əlbəttə ki, Azərbaycan Respublikasının 1992-ci il martın 2-də Birləşmiş Millətlər Təşkilatına üzv qəbul olunması da ölkəmizi dünya ölkələri ilə birləşən ümumi inkişaf prosesinin iştirakçısına çevirdi. Ümummilli lider Heydər Əliyev ikinci dəfə Azərbaycanda siyasi hakimiyyətə gələndə BMT ilə sıx əməkdaşlığa başlamış, BMT platformasından beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə cəlb etməyə və BMT-nin potensial imkanlarından istifadə etməklə problemin həllinə çalışmışdır. 1993-cü il ərzində BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının (TŞ) Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə dair 822, 853, 874, 884 sayılı qətnamələri qəbul edilmişdir. Hər bir qətnamə Azərbaycan Respublikasının ərazilərinin Ermənistanın silahlı qüvvələri tərəfindən işğal nəticəsində qəbul edilmişdir. Bu qətnamələr Azərbaycanın ərazi toxunulmazlığını yenidən təsdiq edərək, dərhal atəşkəs elan olunması, hərbi əməliyyatlara son qoyulması və işğalçı qüvvələrin

Azərbaycan Respublikası ərazisindən çıxarılması tələblərini irəli sürmüşdür. Təəssüf ki, BMT-nin bu qətnamələri 27 il ərzində kağız üzərində qalmışdı. Beynəlxalq hüquqa məhəl qoyulmadığı üçün BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinin güc yolu ilə icrası qaçılmaz idi. Özünümüdafie hüququnu ehtiva edən BMT Nizamnaməsinin 51-ci maddəsindən istifadə edən Azərbaycan 44 gün davam edən II Qarabağ müharibəsi nəticəsində öz ərazi bütövlüyünü bərpa etdi.

Ölkədə dövlət idarəçiliyi, o cümlədən dövlət qulluğu sahəsində həyata keçirilən islahatlar davamlı inkişafı şərtləndirən amillərdən olmuşdur. Belə ki, ölkədə həyata keçirilən sosial-iqtisadi islahatlarla bərabər dövlət idarəçiliyinin və dövlət qulluğu sisteminin formalaşdırılması prosesi davam etdirilmişdir. 1995-ci ildə Konstitusiyaya, 2000-ci ildə “Dövlət qulluğu haqqında” qanun qəbul edildi, 1996-cı ildə Hüquqi islahatlar komissiyası, 1998-ci ildə Dövlət idarəetmə sistemində islahatların aparılması üzrə Dövlət Komissiyası yaradıldı. “Dövlət qulluğu haqqında” qanun Azərbaycanda dövlət qulluğu sahəsində vahid dövlət siyasətinin formalaşdırılmasının əsasını qoydu, bu sahədə kədr siyasətinin əsas prinsipləri, dövlət qulluqçularının cəmiyyətdəki yerini və onların hüquq və vəzifələrini müəyyənləşdirdi. Dövlət qulluğu sferasında islahatlar 2003-2005-ci illərdə Avropa İttifaqının TACİS (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States⁸, Müstəqil Dövlətlər Birliyinə Texniki Yardım) proqramının layihəsi çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının və 12 nazirlikdə rəhbər kadrlar ilə dövlət qulluqçusu haqqında məlumatları əhatə etmiş vahid informasiya mərkəzinin formalaşması üzrə iş aparmaqla davam etdi. TACİS layihəsi “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun icra olunması strategiyasının işlənilməsi üçün hazırlanması, Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurasının fəaliyyətinin qurulması, Dövlət qulluqçusunun mərkəzləşmiş məlumat sisteminin formalaşması, Dövlət idarəetməsi sahəsində islahatlar strategiyasının işlənilməsi üçün hazırlanmasını nəzərdə tuturdu⁹ və qeyd olunan hədəflər demək olar ki, reallaşdırıldı.

Dövlət qulluqçularının fəaliyyətində əhəliyə münasibətdə vətəndaş məmnunluğunun təmin edilməsi istiqamətində yeni yanaşmanın formalaşdırılması məqsədilə, o cümlədən ölkədə dövlət qulluqçusu-vətəndaş münasibətlərinin keyfiyyətcə yeni müstəviyə keçməsi üçün Prezidentin 2012-ci il 13 iyul tarixli 685 nömrəli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi və

⁸ TACIS is an abbreviation of “Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States” programme, a foreign and technical assistance programme implemented by the European Commission to help members of the Commonwealth of Independent States (as well as Mongolia), in their transition to democratic market-oriented economies. TACIS is now subsumed in the EuropeAid programme.

⁹ <http://www.e-qanun.az/framework/1954>

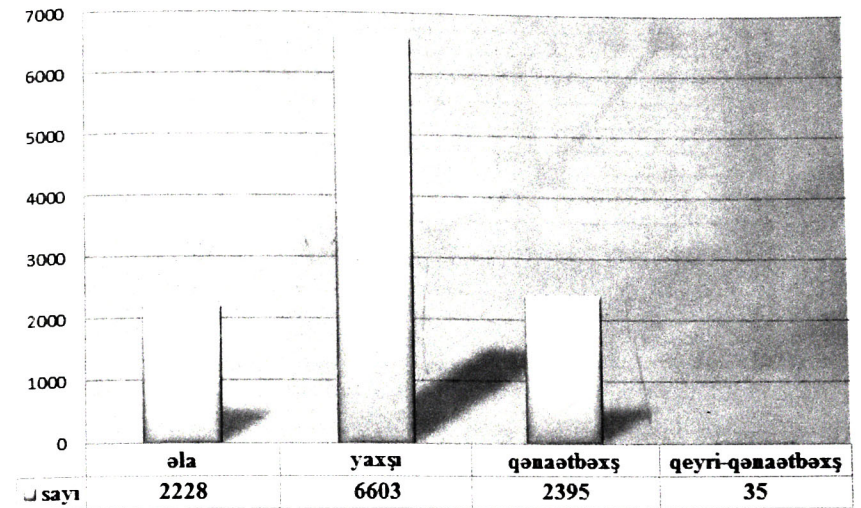
onun nəzdində “ASAN xidmət” mərkəzləri yaradıldı. Mərkəzlərin fəaliyyəti operativlik, şəffaflıq, nəzakətlik, məsuliyyət və rahatlıq prinsipləri əsasında quruldu. Həmçinin Mərkəzlərin yaradılmasında məqsəd dövlət orqanlarının təkmil idarəçilik (good governance) prinsipi əsasında fəaliyyətini təkmilləşdirmək və elektron xidmətlərə keçidi sürətləndirmək idi. Qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi 2022-2024-cü illəri əhatə edən Strateji Plan da hazırlamışdır. Strateji Planın fəaliyyət istiqamətləri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 2015-2030-cu illəri əhatə edən Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərində müəyyən edilən 8-ci (İnklüziv və dayanıqlı iqtisadi artımı, hamı üçün məşğulluğu və layiqli əməyi təşviq etmək), 9-cu (Möhkəm infrastruktur yaratmaq, inklüziv və dayanıqlı sənayeləşməni təşviq etmək və innovasiyaların inkişafına dəstək vermək), 16-cı (Ədalətli, sülhsevər və açıq cəmiyyətləri təşviq etmək) və 17-ci (Dayanıqlı inkişaf üçün qlobal əməkdaşlığı canlandırmaq) məqsədlərinə uyğun formalaşdırılmışdır. Bu Strateji Plan Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli 2469 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”ə və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə qəbul edilən strateji yol xəritələrində Dövlət Agentliyinə aid olan tədbirlərin icrasına uyğun olaraq hazırlanmışdır. Strateji Planın missiyası global çağırışlara cavab verən qabaqcıl mexanizmlərin və innovasiyaların tətbiqi ilə vətəndaşlara xidmətlərin (dövlət və özəl) göstərilməsində davamlı məmnunluğun təmin edilməsi, Strateji baxışın viziyonu isə dövlət idarəçiliyində data əsaslı intellektual və çevik idarəetmə modellərinin tətbiqi ilə reaktiv xidmətlərdən proaktiv xidmətlərə keçidin təmin edilməsidir [11]. Bundan əlavə Azərbaycanda dövlət qulluğu sisteminin formalaşdırılması istiqamətində aparılan islahatlardan biri də dövlət qulluğuna kadrların seçilməsi prosesinin təkmilləşdirilməsi olmuşdur. Belə ki, 2016-cı ildə Azərbaycanda dövlət qulluğu üçün kadrların müsabiqə əsasında seçilməsi və digər məsələlərin tənzimlənməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi (DİM) publik hüquqi şəxs yaradılmışdır. Mərkəzə dövlət qulluğu sahəsində dövlət siyasətinin formalaşdırılmasında iştirak etmək və bu siyasətin həyata keçirilməsini təmin etmək, dövlət qulluğuna dair qanunvericiliyin icra vəziyyətini öyrənmək, dövlət qulluğu məsələləri üzrə beynəlxalq əməkdaşlığı həyata keçirmək, dövlət qulluqçuları tərəfindən etik davranış qaydalarına əməl edilməsi vəziyyətini öyrənmək, dövlət qulluqçularının reyestrini aparmaq və s. məsələlər həvalə edilmişdir [12]. Dövlət idarəetməsinin mühüm institutlarından biri olan dövlət qulluğu sisteminin inkişaf etdirilməsi məqsədilə əsas hədəfləri və bu hədəflərə çatmaq üçün orta və uzun müddəti

əhatə edən çoxşaxəli, ardıcıl, mərhələli tədbirləri müəyyənləşdirmək məqsədilə 23 noyabr 2018-ci il tarixində Prezident İlham Əliyev tərəfindən “Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluğunun inkişafına dair 2019-2025-ci illər üçün Stratejiya” təsdiq edildi. Strategiyanın əsas məqsədi dövlət qulluğu sistemində idarəçiliyin təkmilləşdirilməsi, dövlət orqanlarının kadr potensialının inkişaf etdirilməsi, yüksək mənəvi və etik dəyərləri əsas tutan, bilik, bacarıq və müsbət şəxsi keyfiyyətləri ilə seçilən dövlət qulluqçuları korpusunu formalaşdırmaqla dövlət orqanlarının fəaliyyətində səmərəliliyin artırılmasıdır. Stratejiya dövlət qulluğu sisteminin inkişafı məqsədilə institusional quruculuq, kadr siyasəti, dövlət qulluqçularının rotasiyası, onların peşəkarlığının və fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması, dövlət qulluğunda səriştə (kompetensiya) və mütərəqqi motivasiya (həvəsləndirmə) modellərinin tətbiqi, dövlət qulluğunun informasiya təminatının yaxşılaşdırılması sahəsində və bir sıra əlaqəli sahələrdə əsaslı islahatların həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Strategiyanın icrası 2019-2021-ci və 2022-2025-ci illəri əhatə edən iki fəaliyyət planının həyata keçirilməsi ilə təmin edilmişdir. Fəaliyyət planları strategiyada nəzərdə tutulan əsas inkişaf istiqamətləri üzrə müvafiq hədəfləri, həmin hədəflərə çatmaq üçün həyata keçirilməsi tələb olunan konkret tədbirləri, icraçıları və müddətləri özündə əks etdirmişdir [13]. Dövlət qulluğu sahəsində aparılan islahatlardan biri də dövlət qulluqçuları haqqında məlumatların toplanması, təzələnməsi və təhlil edilməsi, onların qulluqda yüksəliş yolu ilə seçilməsi, yerləşdirilməsi, ixtisas dərəcələrinin artırılması məsələlərinin və dövlət qulluğu ilə bağlı digər məsələlərin həllində məlumatlardan istifadə edilməsidir. Bu məqsədlə “Dövlət Reyestri” elektron məlumat sistemi yaradılmışdır. Dövlət Reyestri Prezident Administrasiyası və DİM tərəfindən aparılır. Reyestr dövlət qulluqçuları haqqında informasiya resursu olmaqla mühüm əhəmiyyətə malikdir. Eyni zamanda, reyestr statistik məlumatların əldə edilməsi və müxtəlif təhlillərin aparılması üçün vacib bir alətdir [14].

Azərbaycanda kadr ehtiyatı bankının yaradılmasını təmin etmək məqsədilə intellektual səviyyəsi və idarəçilik bacarıqları yüksək olan perspektiv rəhbər şəxslərin müəyyən edilməsi üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 26 iyul 2019-cu il tarixli Sərəncamı ilə “Yüksəliş” müsabiqəsi təsis edilmişdir. “Yüksəliş” müsabiqəsi yeni nəsil idarəçiləri, liderlik müstəvisində progressiv düşüncə, çevik idarəçilik bacarıqlarına malik peşəkarları aşkara çıxarmaq, onların potensialını lazımi sahələrə yönləndirmək, eyni zamanda, peşəkar kadrların dəyərləndirilməsi və dəstəklənməsi baxımından ölkəmiz üçün böyük əhəmiyyətli müsabiqədir [15]. Bu gün Azərbaycanda dövlət qulluqçularının sayı respublikada məşğul əhəlinin altı faizini təşkil edir. Dövlət Statistika Komitəsinin 2021-ci il yanvarın 1-nə olan məlumatına görə ölkədə dövlət qul-

luqçularının sayı 26,7 min nəfərdir. Onlardan 72, 5 faizini kişilər, 27,5 faizini qadınlar təşkil edir. Müasir dövrdə kadr potensialının gücləndirilməsi hər bir ölkənin sosial-iqtisadi inkişafının və davamlı inkişafının təmin edilməsi üçün müstəsna rol oynayır. Cəmiyyətin inkişaf səviyyəsi və istənilən təşkilatın fəaliyyətinin nəticəsi onların əmək potensialının istifadə səviyyəsi ilə birbaşa əlaqəlidir. Davamlı inkişafın təmin edilməsində kadr potensialının gücləndirilməsi kifayət qədər aktual məsələdir [16].

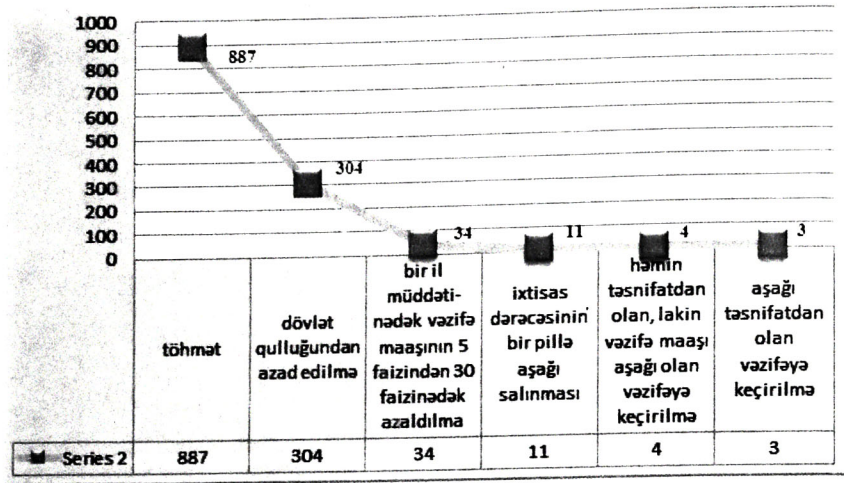
Kadrların düzgün seçilməsi, onların qiymətləndirilməsi, tutduğu vəzifəyə uyğun gəlib-gəlməməsi davamlı inkişafın təmin edilməsində dövlət qulluqçularının rolunun vacib amillərindən biri hesab etmək olar. Dövlət qulluqçularının xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsini daha da təkmilləşdirmək məqsədi ilə Nazirlər Kabineti tərəfindən 06 aprel 2021-ci il tarixində “Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi Qaydası” təsdiq edildi. Yeni Qaydalara əsasən dövlət qulluqçusunun cari fəaliyyətinə nəzarətin həyata keçirilməsi, onun potensial imkanlarının aşkara çıxarılması və həmin imkanlardan səmərəli istifadə edilməsi, dövlət qulluqçusunun peşə səriştəliyini artırmağa stimullaşdırılması və onun əlavə təhsilə ehtiyacının, habelə tutduğu vəzifəyə uyğun gəlib-gəlmədiyinin müəyyənləşdirilməsi məqsədilə “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 30-1.1-ci maddəsinə əsasən onun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi həyata keçirilir. Qaydalara əsasən Ali kateqoriya dövlət orqanlarında inzibati vəzifələrin ali-üçüncü təsnifatlarına uyğun dövlət qulluğu vəzifələrini tutan dövlət qulluqçularının, stajçı kimi və sınaq müddəti ilə dövlət qulluğuna qəbul edilmiş şəxslərin, habelə təqvim ilinin sonunadək müvafiq vəzifədə faktiki olaraq 6 (altı) aydan az müddətdə qulluq keçən dövlət qulluqçularının xidməti fəaliyyəti qiymətləndirilmir. Yeni Qaydalara görə dövlət qulluqçusunun fəaliyyət səmərəliliyi bilavasitə rəhbəri tərəfindən hər ilin yanvarın 1-dən dekabrın 31-dək olan dövrü əhatə edən müddət ərzində qiymətləndirilir [17]. Bildiyimiz kimi “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 30-1-ci maddəsinə əsasən, inzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçularının xidməti fəaliyyəti hər ilin sonunda qiymətləndirilir. Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən 2020-ci ildə də dövlət orqanlarında xidməti fəaliyyətin qiymətləndirilməsi həyata keçirilmiş və 2021-ci ildə bu məlumatlar dərc edilmişdir. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları və onlara bərabər tutulan orqanlar, yerli icra hakimiyyəti orqanları və məhkəmələr üzrə inzibati vəzifələrin üçüncü-yeddinci təsnifatlarına uyğun olan inzibati vəzifə tutan 11261 dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyəti qiymətləndirilmiş, onlardan 2228-nin fəaliyyəti əla, 6603-nün fəaliyyəti yaxşı, 2395-nin fəaliyyəti qənaətbəxş, 35-nin fəaliyyəti isə qeyri-qənaətbəxş qiymətləndirilmişdir. Xidməti fəaliyyətin qiymətləndirilməsi üzrə aşağıdakı qrafikdə məlumat verilmişdir.

Sxem 3. Dövlət orqanlarında xidməti fəaliyyətin qiymətləndirilməsinin nəticələri.
Mənbə: <https://dim.gov.az/center/hesabatlar/> (Müraciət vaxtı: 17 mart 2022-ci il)

Xidməti fəaliyyətin qiymətləndirilməsinin nəticəsinə uyğun olaraq 63 dövlət qulluqçusu rəhbər vəzifələrin tutulması məqsədilə ehtiyat kadrlar siyahısına daxil edilmiş, 11 dövlət qulluqçusuna vəzifə maaşının 1 misli, 6 dövlət qulluqçusuna qiymətli hədiyyələr, 6 dövlət qulluqçusuna isə növbəti ixtisas dərəcəsi verilməsi üçün müvafiq təqdimat verilmişdir.

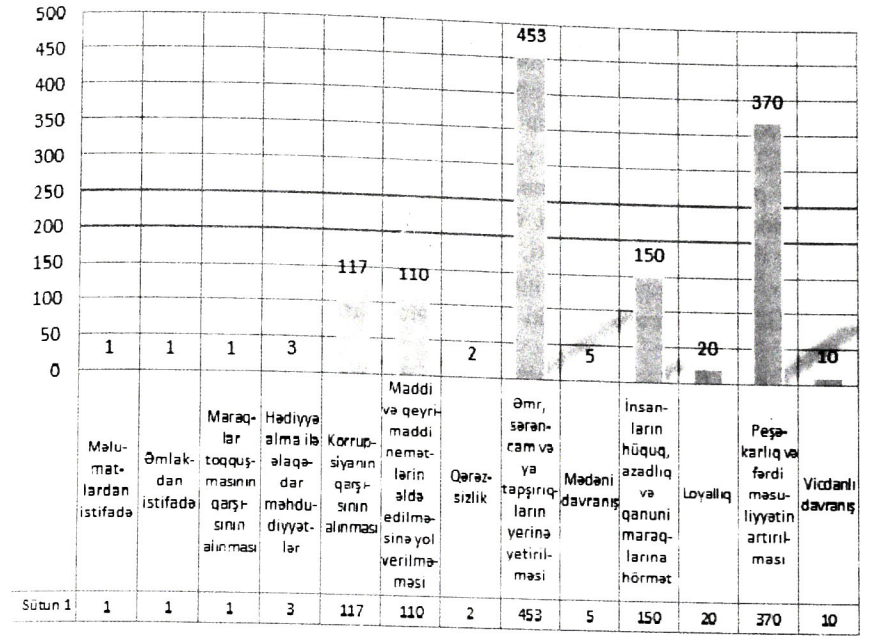
2021-ci ildə açıqlanan və 2020-ci ilə aid dövlət qulluqçularının etik davranış qaydalarına əməl edilməsi vəziyyətinə nəzər salsaq görərik ki, mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları, habelə digər dövlət qurumlarında tətbiq edilmiş 1245 intizam tənbeh tədbirindən 887-si töhmət, 304-ü dövlət qulluğundan azad edilmə, 34-ü vəzifə maaşının azadılması, 11-i ixtisas dərəcəsinin bir pillə aşağı salınması, 4-ü həmin təsnifatdan olan, lakin vəzifə maaşı aşağı olan vəzifəyə keçirilmə, 3-ü daha aşağı təsnifatdan olan vəzifəyə keçirilmə olmuşdur. Ümumilikdə 2020-ci ildə “Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun müddəalarının tələblərini pozan 1245 dövlət qulluqçusu barədə intizam tənbeh tədbiri tətbiq edilmişdir. Həmin intizam tənbeh tədbirlərindən 1044-ü mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları və digər dövlət qurumlarında, 201-i isə yerli icra hakimiyyəti orqanlarında qulluq keçən dövlət qulluqçuları barədə tətbiq edilmişdir [18].

Sxem 4. Mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları və digər dövlət qurumlarında fəaliyyət göstərən dövlət qulluqçularının etik davranış qaydalarına əməl edilməsi vəziyyəti.

Mənbə: <https://dim.gov.az/center/hesabatlar/> (Müraciət vaxtı: 18 mart 2022-ci il)

Mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları, habelə digər dövlət qurumlarında qulluq keçən dövlət qulluqçularına tətbiq edilən intizam tənbeh tədbirlərinin təhlili zamanı müəyyən olunmuşdur ki, “Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 4-cü (Vidəanlı davranış) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 10, 5-ci (Peşəkarlıq və fərdi məsuliyyətin artırılması) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 370, 6-cı (Loyallıq) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 20, 8-ci (İnsanların hüquq, azadlıq və qanuni maraqlarına, şərəf və ləyaqətinə və işgüzar nüfuzuna hörmət. Hüquqi şəxslərin işgüzar nüfuzuna hörmət) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 150, 9-cu (Mədəni davranış) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 5, 10-cu (Əmr, sərəncam və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsi) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 453, 11-ci (Qərəzsizlik) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 2, 12-ci (Maddi və qeyri-maddi nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin əldə edilməsinə yol verilməməsi) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 110, 13-cü (Korrupsiyanın qarşısının alınması) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 117, 14-cü (Hədiyyə alma ilə əlaqədar məhdudiyətlər) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 3, 15-ci (Maraqlar toqquşmasının qarşısının alınması) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 1, 16-cı (Əmlakdan istifadə) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 1, 17-ci (Məlumatlardan istifadə) maddəsinin tələblərinin pozulması üzrə 1 intizam tənbeh tədbiri tətbiq edilmişdir.

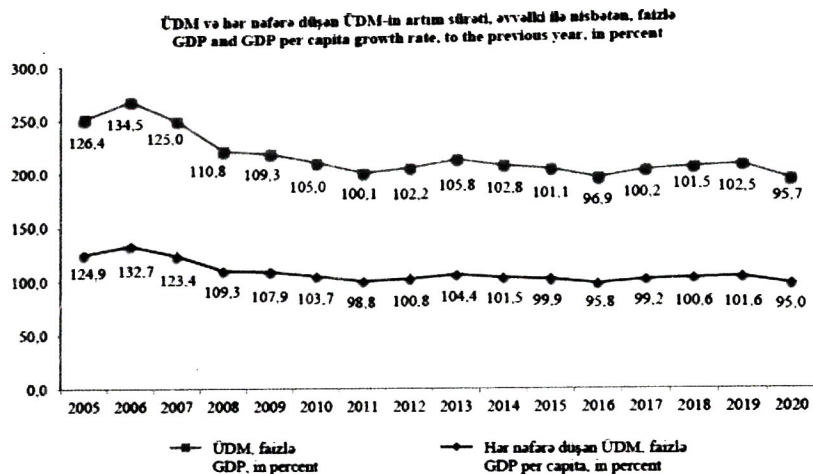

Sxem 5. Mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları və digər dövlət qurumlarında fəaliyyət göstərən dövlət qulluqçularının etik davranış qaydalarının pozulmasına görə tətbiq edilən intizam tənbeh tədbirləri.

Mənbə: <https://dim.gov.az/center/hesabatlar/> (Müraciət vaxtı: 19 mart 2022-ci il)

Dövlət qulluğu sahəsində aparılan islahatlara iqtisadi sahədə aparılan islahatlardan kənar baxmaq olmaz, ona görə ki, iqtisadi inkişaf dövlət idarəçiliyində yeni reallıqlar yaradır və dövlət idarəçiliyi bu reallığa uyğunlaşdırılır. Qeyd edək ki, Azərbaycanda son illər iqtisadi sahədə həyata keçirilən islahatları üç dövrə ayıra bilərik. 2003-2014-cü illər böyük neft gəlirlərinin düzgün idarəçiliyi hesabına iqtisadiyyatın üç dəfədən çox böyüməsi, dövlət və ordu quruculuğu, infrastrukturun təkmilləşməsi və orta təbəqənin formalaşdırılmasını qeyd edə bilərik. 2015-2021-ci illəri əhatə edən ikinci dövrdə xarici şokların təsirinin minimuma endirilməsi və iqtisadiyyatın yeni rellərin üzərinə qoyulması üçün Strateji yol xəritələri qəbul edilərək uğurla icra olundu. Bu dövrün sonunda Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpası ilə qarşımızda postkonflikt, postpandemiya və postneft quruculuğu ilə bağlı yeni üfqlər açıldı. Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2022-2026-cı illərdə 5 milli prioritet əsasında yeni sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının həyata keçirilməsinə start

verildi və bu proses tam sürətlə icra edilməyə başladı. Prezident İlham Əliyevin uğurlu islahatları nəticəsində 2025-ci ilə qədər ÜDM-də 3 faizdən çox orta illik real artımı təmin etmək məqsədinin əsası qoyulub: Belə ki, 2021-ci ildə ölkədə ÜDM-in real artımı 5 faizdən çox, o cümlədən qeyri-neft ÜDM-in artımı 7,2 faiz olub. Bu il isə, yəni 2022-ci ildə iqtisadi artımın 3,9 faiz təşkil edəcəyi proqnozlaşdırılır. Həmçinin qeyri-neft sektoru üzrə ixracın 2015-ci ildəki adambaşına 170 ABŞ dollarından 2021-ci ildə 270 ABŞ dollarına çatması deməyə əsas verir ki, 2025-ci ildə 450 ABŞ dolları hədəfinə nail olunması mümkündür [19]. Müqayisə üçün Azərbaycanda ÜDM və hər nəfərə düşən ÜDM-in sürəti, əvvəlki ilə nisbətən artan faizlə dinamikasına nəzər salaq:

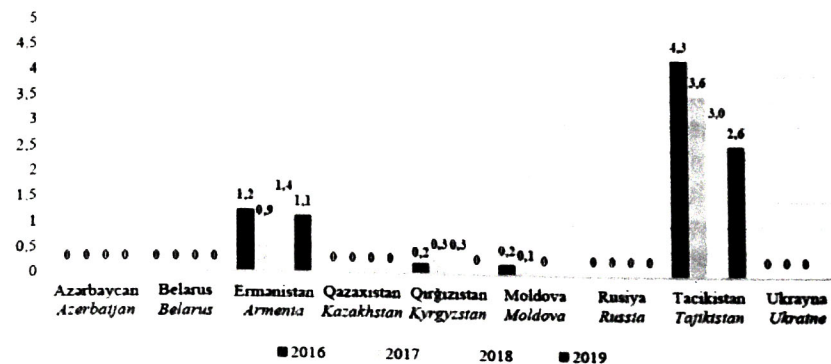

Sxem 6. Azərbaycanda ÜDM və hər nəfərə düşən ÜDM-in sürəti.

Mənbə: Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi saytı.
(Müraciət vaxtı: 28.03.2022-ci il)

Aparılan islahatların nəticəsində son illərdə Azərbaycan Respublikasında beynəlxalq yoxsulluq həddindən aşağı səviyyədə yaşayan əhəlinin xüsusi çəkisi 0,0 faiz təşkil etmişdir.

Göstəricinin MDB ölkələri arasında müqayisəsi
Comparison of the indicator among the CIS countries
Beynəlxalq yoxsulluq həddindən aşağı səviyyədə yaşayan əhəlinin xüsusi çəkisi, faizlə
Proportion of population living below the international poverty line, in percentage

Sxem 7. Beynəlxalq yoxsulluq həddindən aşağı səviyyədə yaşayan əhəlinin xüsusi çəkisi.

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsinin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri (Sustainable Development Goals) Bakı, 2021. Rəsmi statistik nəşr.

Qeyd olunan iqtisadi uğurların reallaşdırılmasının əsasında sözsüz ki, dövlət idarəçiliyinin səmərəli təşkili və dövlət qulluğunun optimal və çevik fəaliyyətinin təşkil edilməsi məsələləri durur. BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin həyata keçirilməsi Azərbaycan üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. 2021-ci il üzrə Dayanıqlı İnkişaf Hesabatında Azərbaycan regionda ən yaxşı nəticə göstərərək 165 ölkə arasında 55-ci yeri tutmuşdur. Hesabatda Azərbaycanın yoxsulluğun azaldılması, səhiyyə, qidalanma, qadınların əmək bazarında iştirakı, təmiz su və sanitariya, enerjiyə əlçatanlıq, internet istifadəsi, nəqli kəsilmək təhlükəsi olan canlıların mühafizəsi, əhəlinin rifahının yaxşılaşdırılması, şəhər və yaşayış məntəqələrinin dayanıqlı inkişafı sahələrində əldə etdiyi tərəqqi vurğulanır.

İkinci Qarabağ müharibəsindəki qələbədən sonra ölkəmiz inkişafının yeni dövrünə qədəm qoymuş, işğaldan azad edilmiş torpaqlarda bərpa işlərinə başlamışdır. İşğaldan azad olunmuş ərazilərə böyük qayıdışın təmin edilməsi üçün şəhər və kəndlərin bərpası və yenidən qurulması, həmin ərazilərdə müasir infrastrukturun yaradılması məqsədilə dövlət büdcəsindən 2,2 milyard manat vəsait ayrılmışdır. Növbəti onillikdə ölkənin sosial-iqtisadi inkişafına dair beş milli prioritet də müəyyənləşdirilib. Bu prioritetlər, əlbəttə ki, Vətən müharibəsində ərazi bütövlüyünü təmin edən Azərbaycanın gələcək yüksəlişinə

hədəflənib. 02 fevral 2021-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”in təsdiq edilməsi ilə bağlı Sərəncam imzalamışdır [20]. Sərəncamda aşağıda qeyd edilən milli prioritetlər reallaşdırılacaqdır:

1. Dayanıqlı artan rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyat;
2. Dinamik, inklüziv və sosial ədalətə əsaslanan cəmiyyət;
3. Rəqabətli insan kapitalı və müasir innovasiyalar məkanı;
4. İşğaldan azad olunmuş ərazilərə böyük qayıdış;
5. Təmiz ətraf mühit və “yaşıl artım” ölkəsi.

Qeyd edilən Milli Prioritetlər, eyni zamanda, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının “Dünyamızın transformasiyası: 2030-cu ilədək dayanıqlı inkişaf sahəsində Gündəlik”dən irəli gələn öhdəliklərin icrası istiqamətində də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Milli Prioritetlər ölkəmizdə innovativ iqtisadi inkişafın daha da genişləndirilməsinə nail olmaqdan ibarətdir. Yeni inkişaf mərhələsində qarşıya qoyulmuş məqsədlər ölkənin uzunmüddətli inkişaf vektorunu, əsas sosial-iqtisadi inkişaf istiqamətlərini və buna uyğun milli prioritetləri müəyyən edir.

Nəticə

Azərbaycanda davamlı inkişaf məqsədlərinin həyata keçirilməsində dövlət qulluğunun rolunu araşdırarkən belə nəticəyə gəlmək olar ki, Azərbaycan bu gün davamlı inkişafın təmin olunmasında mövcud problemlərin həlli baxımından inkişaf etmiş dövlətlərin onilliklər boyu keçdiyi yolunu qısa zaman kəsiyində keçə bilmiş, bütövlükdə regionun nüfuzlu dövlətinə çevrilərək davamlı inkişafa nail olmuşdur. Müstəqilliyimizin cəmi 30 yaşının olmasına baxmayaraq, Azərbaycan dünyanın bir çox dövlətlərinə örnək ola biləcək davamlı və dayanıqlı inkişaf modelini qurmağa nail olmuş və bu istiqamətdə faydalı olan zəngin milli təcrübə əldə etmişdir. Heç şübhəsiz ki, Prezident İlham Əliyevin son illər həyata keçirdiyi davamlı innovativ inkişaf siyasətini “Davamlı inkişafın Azərbaycan modeli” adlandırmaq olar. Son 20 il ərzində Azərbaycan regionda və dünyada ən dinamik inkişaf edən ölkə imicini qazanmış, özünün intensiv və səmərəli inkişaf modelini ortaya qoymuşdur. Hətta bir çox ölkələrin inkişaf modellərinin ən ciddi sınaqlardan çıxıbilmədiyi son mürəkkəb dövrdə inkişafın Azərbaycan modeli özünü doğrultmuşdur. Təsadüfi deyil ki, “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası”nda da inkişafın keyfiyyətə yeni modelinin formalaşdırılması prioritet istiqamətlərdən biri kimi öz əksini tapmışdır. Davamlı inkişafa nail olunmasında ən əsas şərtlərdən biri, əlbəttə ki, iqtisadi amillərdir. Məhz iqtisadi amillər, öz növbəsində, sabit ictimai-siyasi mühiti bilavasitə şərtləndirən cəhətdir. Ümumilikdə ölkə iqtisadiyyatının təşkili və idarə edilməsi istiqamətində əldə edilən milli təcrübə

və düşünülmüş siyasət Azərbaycanda rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyatın formalaşmasına təkan vermişdir. Təsadüfi deyil ki, Dünya İqtisadi Forumunun hesabatına əsasən, inklüziv inkişaf indeksinə görə Azərbaycan postsovet ölkələri arasında Litva və Estoniyadan sonra üçüncü yeri tutur. Davos Forumu Azərbaycanı davamlı inkişaf edən inklüziv cəmiyyətin qurulması naminə dünyada resurslardan ən səmərəli istifadə edən ölkə olaraq müəyyənləşdirib. Davos İqtisadi Forumunun Prezidenti professor Klaus Şvab dünyanın 146 ölkəsində iqtisadi imkanlar və sosial siyasətlə əlaqədar hesabatında ABŞ, Almaniya, Danimarka, Braziliya, Cənubi Afrika, Vyetnam kimi ölkələrin nailiyyətləri müqayisə edilir və Azərbaycanı iqtisadi imkanlarından sosial problemlərin həlli və inklüziv cəmiyyətin formalaşdırılması naminə ən səmərəli istifadə edən nümunəvi ölkə kimi dəyərləndirmişdir. Həmin hesabatda görə, Azərbaycanın reytingi +23-dür və bu, dünyada ən yaxşı göstəricidir. Bu nailiyyətlərin qazınmasında ölkədə Birinci vitse-prezident institutunun təsis edilməsi və bu vəzifədə Mehriban Əliyevanın müstəsna fəaliyyətinin rolu danılmazdır. Azərbaycanda tətbiq edilən innovativ idarəçilik texnologiyaları kompleksinin yüksək səmərəliliyinin BMT Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnaməsinin uğurla yerinə yetirilməsində və 30 il Ermənistan tərəfindən işğal altında saxlanılan ərazilərin 44 günə azad edilməsində təzahürünü tapmasını da xüsusi vurğulamaq lazımdır. “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”də belə bir fikir ifadə olunur ki, “Müasir dünya sivilizasiyasının tərəqqisində insan kapitalı və intellekt yeni keyfiyyət amili kimi həlledici əhəmiyyət daşıyır. Hər bir dövləti rifah və yüksəlişə aparan yol elm və innovasiyalara əsaslanan inkişafdən keçir...”. Milli prioritetlərin 3-cü hissəsində göstərilən “Rəqabətli insan kapitalı və müasir innovasiyalar məkanı” yaratmaq ölkə üçün qarşıdakı 10 illikdə duran əsas vəzifələrdəndir. Ümumiyyətlə Azərbaycanda davamlı inkişafın təmin olunmasında dövlət qulluğunun rolunu aşağıdakı müddələrdə qeyd etmək olar:

– Dövlət qulluqçularının qiymətləndirilməsinin yeni Qaydaları Azərbaycanda davamlı inkişafın təmin olunmasında yeni nəsil kadrların formalaşdırılması prosesinə yardımçı olacaq;

– Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluğunun inkişafına dair 2019–2025-ci illər üçün Strategiya”nın 2022–2025-ci illəri əhatə edən Fəaliyyət Planında dövlət qulluğunda institusional islahatların həyata keçirilməsi, dövlət qulluğunda kadr siyasətinin inkişafı, rotasiya, səriştə (kompetensiya) modelinin tətbiqi, mütərəqqi motivasiya (həvəsləndirmə) sisteminin yaradılması, dövlət qulluqçularının fasiləsiz peşəkar inkişafının təmin edilməsi, dövlət qulluğunun informasiya təminatı və elektron dövlət qulluğunun inkişaf etdirilməsi, dövlət qulluğuna dair qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və icrasına nəzarət, dövlət orqanlarının struktur bölmələrinin və dövlət qulluqçularının

fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və dövlət qulluqçularının etik davranış qaydalarının tətbiqinin təkmilləşdirilməsi məsələləri yeni innovativ formada işlənilməlidir;

– Dayanıqlı artan rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyat, dinamik, inklüziv və sosial ədalətə əsaslanan cəmiyyət, rəqabətli insan kapitalı və müasir innovasiyalar məkanı, işğaldan azad olunmuş ərazilərə böyük qayıdış, təmiz ətraf mühit və “yaşıl artım” ölkəsi kimi müəyyən edilmiş və növbəti on illikdə reallaşacaq Milli Prioritetlərdə dövlət qulluğunun rolunun müəyyən edilməsi;

– Davamlı inkişafın təmin olunmasında dövlət qulluğunun rolunun artırılması üçün bu sahədə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsinə ehtiyac duyulur. Bu baxımdan dövlət orqanlarında dövlət qulluğuna dair qanunvericiliyin tətbiqinin vəziyyəti mütəmadi olaraq öyrənilməli, dövlət qulluğuna dair qanunvericiliyin icrasına nəzarət mexanizmləri müəyyən edilməli, aşkarlanmış pozuntu və çatışmazlıqların təhlili əsasında dövlət qulluğuna dair qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi üçün təkliflər hazırlanmalıdır. Hazırda dövlət qulluğuna dair normativ hüquqi aktların çoxluğu və müəyyən pərakəndəliyi onların düzgün tətbiq edilməsində çətinlik törədir, qanunvericilikdə mütəmadi dəyişiklik edilməsi zərurəti yaradır. Bu səbəbdən dövlət qulluğu sahəsində vahid qanunvericilik aktının-Azərbaycan Respublikasının Dövlət Qulluğu Məcəlləsinin qəbul edilməsi zəruridir.

Ədəbiyyat:

1. Ələkbərov U.K. Davamlı insan inkişafının əsasları. Ali məktəblər üçün dərs vəsaiti. Bakı, Təhsil, 2007. 132 s.
<http://lib.bbu.edu.az/files/book/267.pdf>
2. Alakbarov U.K. & John E. S. Lawrence. Energy Efficiency as an Indicator of Sustainable Development Policy: The Azerbaijan Experience. Journal of Sustainable Development; Vol. 10, No. 3; 2017. ISSN 1913-9063 E-ISSN 1913-9071 Published by Canadian Center of Science and Education.
https://www.researchgate.net/publication/317283085_Energy_Efficiency_as_an_Indicator_of_Sustainable_Development_Policy_The_Azerbaijan_Experience
3. Ələkbərov U.K., Rəhimli R.Z., Həbibova Z.Z., Həsənov M.İ. “İnsan potensialına əsaslanan sosial müəssisələr Azərbaycanda davamlı innovativ inkişaf texnologiyası kimi. Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu, 2018, 184 s.
4. Alakbarov U., Habibova Z., Rahimli R. “The Role of Human Resources in Comprehensive Regional Sustainable Development: The Case of Azerbaijan” (Regional davamlı inklüziv inkişafda insan resurslarının rolu: Azərbaycan təcrübəsi) “International Journal of Economics and Financial Issues” beynəlxalq indeksli jurnal, ISSN:2146-4138, available at <http://www.econjournals.com>, 2020, 10(3), 79-82.
<https://econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/9303/pdf>
5. Алакбаров У.К., Мамедов Н.М., Габитова З.З., Рагимли Р.З. Эволюция государственного управления в странах постсоветского пространства. 1991-2021/ отв.ред. И.Н.Барциц. - Москва: Издательский дом «ДЕЛЮ» РАНХиГС, 2021.-448 с. Раздел в книге: Азербайджанская Республика, Azərbaycan Respublikası. «Эволюция государственного управления в странах постсоветского пространства. Азербайджанская Республика» с.202 – 224.
6. Rahimli R. “Performance appraisal of civil servants for human capacity development in Azerbaijan “Universidad y Sociedad/ Realidades comparadas en América Latina y Eurasia/ Vol.12.Núm.2.2020.” Cuba, <https://rus.ucf.edu.cu/index.php/rus/article/view/1546/1556> Web of Science Core
7. Hanns Karl von Karlowitz (Hannß Carl von Carlowitz), «Sylvicultura oeconomica, oder Hausswirthschaftliche Nachricht und Naturmässige Anweisung zur wilden Baumzucht» (1713; 2-е изд. 1732). Меşə iqtisadiyyatı (1713)
8. Слатенькова М.А. От экономического роста к устойчивому развитию: роль государства / М. А.Слатенькова // Вісник Національного

- університету «Юридична академія України ім. Я. Мудрого». -2013. -№ 4 (15) - с. 156-165
9. Зеркалов Д.В. Экологические проблемы устойчивого развития: Монография / Д. В. Зеркалов. -К .: Основа. -2012.- 536 с.
  10. <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=4500>
  11. <https://asan.gov.az/az>
  12. <https://dim.gov.az/>
  13. <http://www.e-qanun.az/framework/40748>
  14. [http://reyestr.dim.gov.az/yeni/\(S\(2op5siq2nfmxnipkxkxfmx01c\)\)/mainForm.aspx](http://reyestr.dim.gov.az/yeni/(S(2op5siq2nfmxnipkxkxfmx01c))/mainForm.aspx)
  15. Yüksəliş Müsəbiqəsi <https://yukselesh.az/competition>
  16. Ç.İsmayilov, Ə.Abdullayev, G.Qurbanova, X.Hüseynova, E.Zeynalova, F.Nağıyev, M.Seyidzadə, A.Həsənov. Davamlı inkişaf naminə kadr potensialının təkmilləşdirilməsi: Azərbaycan modeli. – Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu, 2018. – 252 səh.
  17. “Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi Qaydası”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı, 06 aprel 2021 <http://e-qanun.az/framework/47192>
  18. Dövlət İmtahan Mərkəzi. Hesabatlar <https://dim.gov.az/center/hesabatlar/>
  19. V.Qasımlı, Azərbaycanda reallaşdırılan iqtisadi islahatlar dəfələrlə qlobal miqyasda nümunəvi praktika olaraq götürülüb. https://azertag.az/xeber/Vusal_Qasimli_Azərbaycanda_reallasdirilan_iqtisadi_islahatlar_defelerle_qlobal_miqyasda_numunevi_praktika_olaraq_goturulub-1976044 (Elektron resurs: müracət vaxtı: 27.03.2022)
  20. Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” 02 fevral 2021. <https://president.az/az/articles/view/50474>

ABSTRACT

THE ROLE OF CIVIL SERVICE IN ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Rahimli R.Z.

*Head of the Civil Service and Personnel Policy Department
of the Academy of Public Administration
under the President of the Republic of Azerbaijan,
Ph.D. in Political Science, Associate Professor*

This article examines the problems of sustainable development of the state and the role of professional civil service in this process. The leading role of the state and its institutions is substantiated based on the analysis of scientific views on the formation and implementation of sustainable development policy. It focuses on analyzing the civil service institution of modern Azerbaijan and the main directions of reforms in the existing field. The author tries to structure the main problems of the studied area and argues that the process of sustainable development of the state depends on the results of civil service modernization.

Keywords: *state, civil service, sustainable development, reforms*

РЕЗЮМЕ

РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ В ДОСТИЖЕНИИ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Рагимли Р.З.

Заведующий кафедрой «Государственной службы и кадровой политики» Академии Государственного Управления при Президенте Азербайджанской Республики, доктор философии по политическим наукам, доцент

В статье анализируются проблемы устойчивого развития государства и роль в этом процессе профессиональной государственной службы. На основе анализа научных представлений о субъектах формирования и реализации политики устойчивого развития обосновывается ведущая роль государства и его институтов. Основное внимание концентрируется на исследовании института государственной службы современного Азербайджана, выделяются базовые направления его реформирования. Автор предпринимает попытку структурирования наиболее значимых проблем в исследуемой сфере и делает обоснованный вывод о зависимости процесса устойчивого развития государства от результатов модернизации государственной службы.

Ключевые слова: *государство, государственная служба, устойчивое развитие, реформы*